

נושא העבודה: תרומת חוות כנרת להקמת מועצת הפועלות

מבוא

בשנת 1911 קרה אירוע אשר השפיעו על מעמד האישה ביישוב היהודי בארץ ישראל. אספה של חברות פועלות בקיבוץ כנרת יצר את המסד להקמה של ארגון פועלות מתוך המסגרת של התנועה הסוציאליסטית. הקמת היישוב הייתה חשובה מאוד להמשך התדמית של תפקוד האישה בחברה. עבודה זו תבקש לבחון כיצד הקמת חוות הפועלות בכנרת עזרה למעמד האישה והאם היא שינתה את היחס לנשים לאחר הקמתה. כעשור לאחר הקמת החווה, הוקמה מועצת הפועלות אשר חרטה על דגלה את הרצון לשנות את התפקוד של הנשים בחברה היהודית. עבודה זו תבקש לבחון כיצד השפיעה הקמת חוות הפועלות בכנרת בשנת 1911 על ייסוד מועצות הפועלות בשנת 1921.

שאלת המחקר: כיצד תרמה הקמת חוות הפועלות בחוות כנרת להיווצרות מועצת הפועלות?

סקירת ספרות

מתחילת ההתארגנות של תנועת הפועלות שאפה התנועה להרחיב את גבולות התפקיד של האישה היהודית בחברה ולהבטיח את ההשתתפות המלאה של האישה בתקומת היישוב. הסיבה העיקרית להקמת תנועת הפועלות הייתה האכזבה של הנשים מהתפקוד המוגבל של הנשים בחברה. תנועת הפועלות התפתחה בתוך הזרם של הציונות הסוציאליסטית. לפי תפיסת הסוציאליזם השוויון של הנשים בחברה היה מובטח, לפחות בכל הנוגע להלכה גם אם לא באופן מעשי¹.

כך נוצר מצב שבו נחיתות האישה לא טופלה על ידי התנועה הסוציאליסטית הכללית ולכן היה צורך להקים גוף אשר יוכל לתת מענה לבעיה הנשית באופן נקודתי. אחת הבעיות הגדולות של החברה היהודית אז הייתה בעיית התעסוקה. גברים זכו להדרכה מסוימת מבחינת ההכשרה המקצועית ומשמעות הדבר הייתה כי הנשים לא זכו לאותה הדרכה וכך נוצר פער יכולת בין המינים. מאחר והתפיסה הרווחת הייתה כי הנשים הינם יצרניות פחות, הוגבלו הנשים לתפקידי מתאימים יותר. מספר הנשים הקטן שהיה אז בשוק העבודה הביא לכך שמרבית הנשים עסקו בעבודות הבית ולא ביקשו להתעסק בשוק העבודה².

ערב הקמת תנועת הפועלות לא ניתנו לנשים חברות מלאה בקבוצה והמעורבות שלהם בקבוצה הייתה מעורבות שטחית בלבד. בשנת 1911 נערכה אספת פועלות בכנרת שנועדה לעסוק ברצון להקים חווה להכשרת נשי לעבודה חקלאית ולניהול משק. אספה זו סיפקה עבור החלוצות הזדמנות

¹ דפנה יזרעאלי, "תנועת הפועלות בארץ-ישראל מראשית עד 1927, קתדרה 32 (תשמ"ד), עמ' 117

² שם, עמ' 118.

ראשונה להחליף חווית ולזכות בתמיכה של האחרות. פגישה זו הניחה את היסוד לצמיחה של תנועת הפועלים³.

חוות פועלות זו אשר הוקמה בחוות כנרת ב-1911 הייתה תופעה ייחודית בחברה המתגבשת בארץ ישראל. יש לזכור את המציאות של תפיסת הנשים עצמן את מעמד האישה ואת הזכות שלהן להיות אקטיביות יותר ביישוב. מקור אשר מתאר את הנוער הנשי בעיר צפת מראה כיצד למרבית הבנות היה צפוי גורל קבוע מראש. לא היה ניתן להן הרבה אפשרויות לגבי העיסוק העתידי שלהם :

" יום סיום הלימודים היה להן יום אל. מה צפוי להן בבית ההורים, מה יהי בסופן? למי תינשאנה לאיש? הנערים אשר ביקרו כמותן את בתי הספר, עזבו כבר את העיר... בחורות אלה בילו את ימיהן בעצב, ללא תקווה וללא תענוגות נוער"⁴.

מדברים אלו ניתן לראות כי האפשרות של לעבוד או לבחור בעיסוק אחר, מלבד להיות עקרת בית ואשת איש, לא היו מנת חלקן של רבות מבנות היישוב. זאת בעיקר בעיר אולם זו הייתה התפיסה הנורמטיבית של אז את תפקיד האישה בחברה. בתקופה זו מרבית הנשים היו עקרות בית והמשק החקלאי לא היה בדרך כלל בתחום העיסוק שלהן⁵. להלכה אומנם היה שיוון בין המינים אולם בפועל לא השתנה דבר במעמד האישה ובתפקידה המסורתי. עד לייסוד של חוות הפועלות בחוות כנרת רוב הבנות מצאו את מחייתן בעבודות תפירה, משק בית ושירותים שונים⁶.

חוות הפועלות הוקמה על ידי קבוצות פועלות בראשות חנה מייזל אשר רצו לשנות את המצב הקיים. היא הקומה בחסותו של ארתור רופין אשר ביקש להציל את המצב הקיים בחווה וקיווה כי שילוב הפועלות בקנה מידה קטן יקטין את האפשרות של בזבז מיותר של משאבים. סיבתו אם כן היו פרגמטיות ולא סיבות אשר קשורות לרצון לשפר את מעמד האישה. תפקידה הראשי של החווה היה לחנך נשים לעבודה חקלאית ולניהול של משק הבית. הדגש העיקרי של פעילות

³ מרגלית שילה, "חוות הפועלות בכנרת, 1911-1917, כפתרון לבעיית הפועלת בעלייה השנייה", מרגלית שילה, אתגר המיגדר: נשים בעליות הראשונות, ספריית הלל בן חיים 2007. עמ' 137.

⁴ הדסה רוטבליט, "מזכרונות צפת", ב. חבס (עורכת), ספר העלייה השנייה, תל אביב תש"ז, עמ' 573.

⁵ מרגלית שילה, "חוות הפועלות בכנרת, 1911-1917, כפתרון לבעיית הפועלת בעלייה השנייה", מרגלית שילה, אתגר המיגדר: נשים בעליות הראשונות, ספריית הלל בן חיים 2007. עמ' 138.

⁶ שם, עמ' 143.